

Заєць В. Г.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри української мови

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ПАРАМЕТРИ СЛОВОТВОРЕННЯ АГЕНТИВІВ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ В. ШКЛЯРА, МАКСА КІДРУКА, ЛЮКО ДАШВАР)

Анотація. Зроблено спроби проаналізувати продуктивні словотвірні типи назв агентивів у художньому стилі сучасної української літературної мови. Увагу зосереджено на продуктивних словотвірних типах виконавців дії в художньому стилі. Доведено, що в україністиці мовна практика сучасної художньої прози розглядається як втілення умінь письменника лексичними засобами передавати співіснування мови на тлі концептуальної картини світу. Обґрунтовано, що словотвірна система сучасної української літературної мови має тісний зв'язок з іншими мовними рівнями (фонологією, морфологією, синтаксисом та граматиною) дає можливість відстежити параметри вираження особи у функційних стилях, зокрема художньому. Відзначено, що формування словотвірних норм у художній прозі відбувається шляхом відмежування від запозичених словотвірних ресурсів. Помічено в художніх творах новітньої доби тенденцію до відродження словотвірної норми, її відповідність чинним мовним нормам, сталість та константність літературних взірців, водночас зафіксовано певну нестабільність, рухливість, подекуди мінливість. У досліджених текстах помічено чисельну групу агентивів, що постали під впливом тенденції до автохтонізації. Зазначено, що жанрові особливості художнього тексту відображають авторський підхід до виваженого використання українськомовних словотвірних варіантів для номінування діячів. Зроблено висновки, що в аналізованих текстах художніх творів є нестабільність у вживанні афіксів на позначення осіб. Позначено активність в іменниковому словотворенні агентивів «за місцем народження, проживання», що марковані похідними дериватами чоловічого роду з суфіксами *-анин (-янин), -ин, -ак (-як)*, зазначено варіантність суфіксів щодо найменування осіб цього типу. Помічено конкуренцію між малопродуктивним словотвірним типом іменників із суфіксом *-ір* та продуктивним типом з суфіксом *-ик*. Зафіксовано в художній прозі стилістичну функцію словотвірного типу «відсубстантивних іменників на позначення людей за родом діяльності, фахом» з суфіксами *-ар (-яр), -ець (-івець, -овець), -ник, -ік (-їк), -ир, -ист (-іст)*. Зазначено про зниження продуктивності віддієслівних іменників із суфіксом *-тель*, іменникового суфікса *-ун*. Доведено, що мовна норма художньої прози новітньої доби демонструє слабкі та сильні словотвірні типи для маркування осіб за приналежністю до певного місця народження, проживання. Позначено продуктивність одного словотвірного типу пов'язана з частотністю вживання в узусі, зі здатністю до взаємозаміщення та конкуренції.

Ключові слова: сучасна українська мова, функціонування, лексика, тенденція, словотвірна норма, словотвірний тип.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Українська літературна мова художнього стилю в останні три десятиріччя утверджувала престиж надбання нації, об'єднувала носіїв навколо словотворчості письменників, ілюструвала особливості авторського ідіостилу. В україністиці мовна практика сучасної художньої прози розглядається здебільшого у площині особливостей словотворчості окремого автора або авторів, що контекстуально втілює уміння письменника лексичними засобами передавати співіснування мови на тлі концептуальної картини світу. Словотвірна норма художнього стилю письменників була предметом низки досліджень українських мовознавців, зокрема Н. М. Сологуб, А. П. Коваль, С. Я. Єрмоленко, О. А. Стишова, В. А. Чабаненка, В. П. Олексенка, Н. С. Голікової, Д. В. Мазурик, О. М. Строкаля, О. О. Жижомі та ін.

Літературні тексти новітньої доби ілюструють поєднання усіх функційних стилів в авторському висловленні, водночас у мові художньої прози відстежуємо динаміку мовної норми, що має втілюватися у практику мовлення узусу.

Помічено, що в українському словотворенні відбуваються зміни, які на думку К. Г. Городенської пов'язані з «розгортанням внутрішньомовних процесів, спрямованих на зміцнення автохтонних словотвірних варіантів та збереження самобутності національного словотворення» [1, с. 3–4]. Мова художньої літератури, на думку О. П. Олексенка, виступає особливим видом мистецтва, «що покликаний відображати різноманітні грані нашої дійсності, надто чутливо реагує на усе нове та актуальне, тим самим стає одним із джерел функціонування новостворених лексем» [2, с. 230]. Тоді як на думку Н. С. Голікової, художня творчість «письменників, які в усі часи продукували високохудожнє слово, що слугувало зразком, естетичним виміром для літературної мови та її нормативного кодексу» [3, с. 65].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Жанрові особливості художнього тексту відображають авторський підхід до виваженого використання українськомовних словотвірних варіантів для номінування героїв. Продуктивність одних словотвірних типів помітно зросла, тоді як інших типів стала спадати, або взагалі відійшла на периферію. Обстежений корпус текстів художнього дискурсу показує чисельну групу похідних дериватів, які постали під впливом автохтонізації.

Аналізовані художні твори новітньої доби експліцитно демонструють з одного боку, тенденції відродження словотвірної норми, її відповідність чинним мовним нормам, сталість

та константність літературних взірців, а з іншого – певну нестабільність, рухливість, подекуди мінливість. Поділяємо думку П. С. Селігея, який стверджує, що «добираючи мовні засоби, колектив завжди оцінює їх як правильні або неправильні, доречні або недоречні, гарні або негарні. Позитивно оцінений мовний елемент кодифікується в нормативних словниках, граматиках і стає обов'язковим для носіїв літературної мови. Суспільство різними способами заохочує мовців неухильно дотримувати норм» [4, с. 83]. Іменникові категорії особи в текстах художнього стилю представлені дериватами з продуктивними і малопродуктивними суфіксами. Опираємося на дослідження А. М. Нелюби, який виділяє «словотвірні розряди особи за місцем роботи і навчання, місцем проживання і перебування, територіальним походженням, політичними й суспільними смаками і вподобаннями, зовнішнім виглядом і внутрішніми ознаками, за професією, видом занять і діяльності, соціальним станом, за хворобою» [5, с. 39].

Свого часу І. Ковалик зауважував, що «об'єктивно в мовній дійсності виявляються різні ступені продуктивності тих чи інших словотвірних типів чи самих афіксів, їх можна поділити на живі – продуктивні, малопродуктивні, непродуктивні, вимираючі і мертві, хоча встановлення відповідної шкали продуктивності – справа надзвичайно складна, оскільки досі ще не вироблено об'єктивних наукових критеріїв визначення ступеня продуктивності як окремих афіксів, так і окремих словотвірних типів» [6, с. 226]. Тоді як П. С. Селігей зауважує, що «стильові норми допомагають авторові знайти найкращі, найдосконаліші засоби для передавання потрібного змісту» [3, с. 8].

Відомо, що «мова художньої літератури виявляє виразну тенденцію до індивідуалізації висловлення, до пошуку таких засобів мовної виразності, які б асоціювалися з індивідуальною мовотворчістю, з мовним новаторством, з характерними ознаками творчої мовної особистості» [5, с. 39].

Жанрові особливості художнього тексту та авторський підхід зумовили до виваженого аналізу використання українськомовних словотвірних варіантів для номінування героїв. Водночас зазначимо, що продуктивність одних словотвірних типів агентивів помітно зросла, тоді як інших типів стала спадати, або взагалі відійшла на периферію. Обстежений корпус текстів художнього дискурсу показує чисельну групу похідних агентивів, які постали під впливом автохтонізації.

Метою статті є встановлення параметрів словотворення агентивів художнього твору постмодерної доби.

Об'єктом дослідження стали агентиви художніх творів В. Шкляра, Макса Кідрука, Люко Дашвар.

Фактографічним підґрунтям розвідки стали похідні деривати, що відібрані методом фрагментарної вибірки з текстів художніх творів «Маруся» (В. Шкляр), «На Зеландію!» (Макс Кідрук), «Село не люди» (Люко Дашвар).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналізовані художні твори новітньої доби експліцитно демонструють з одного боку, тенденції відродження словотвірної норми, її відповідність чинним мовним нормам, сталість та константність літературних взірців, а з іншого – певну нестабільність, рухливість, подекуди мінливість.

Зокрема помічено, що в іменниковому словотворенні художньої прози новітньої доби активістю позначений словотвірний тип на позначення осіб «за місцем народження,

проживання» похідними дериватами чоловічого роду з найуживанішими суфіксами *-анин (-янин)*, *-чанин*, *-ин*, *-ак (-як)*, на взір: *австріяк*, *батуринець*, *галичанин*, *житомирянин*, *наддніпрянець та ін.* Проте зауважимо, що об'єктивний аналіз мовної дійсності дає підстави відзначити конкуренцію словотвірного типу іменників з суфіксом *-анин (-янин)* та *-ець*. В узусі відомі кодифіковані варіанти назв мешканців населених пунктів, що виступають твірними для утворення варіантів похідних, на взір: *житомирянин* та *житомирець* [7, с. 666]. Пор.: *За фермою – глиняна мазанка глухої бабки Килини, і другу дорогу ще видко серед буряків – не тому, що шанівці полюбляють ходити до розтрощеної будівлі та згадувати добрі часи <...>; Ніхто із шанівців не розуміє, хто їй навіщо проклав свого часу цю колію до курану, що височіє біля села* [9, с. 10]. Сильну словотвірну норму фіксують назви осіб у пригодницькому романі Макса Кідрука [10], що мешкають в інших країнах, на зразок: *египтянин*, *кубанець*, *македонянин*, *новозеландець*, *сирісць*, *флорентісць*. Пор.: *Новозеландець виграв у конкурсі дружину з України* [10, с. 34]; *Посеред тижня в «Cairo Stars» лишилося тільки троє постояльців: флорентісць Марко, його дружина Мійя і я* [10, с. 94]; *Новозеландець виграв у конкурсі дружину з України* [10, с. 34]; *Стерши на попіл перські війська під Іссом, великий македонянин узимку 332–331 рр. до н.е. прийшов у Єгипет* [10, с. 30]; *Нубійці досягли свого* [10, с. 32]; *Посеред тижня в «Cairo Stars» лишилося тільки троє постояльців: флорентісць Марко, його дружина Мійя і я* [10, с. 94]; *– Ми не австріяки, пане отамане. Ми галичани* [11, с. 18]; *Вона [Сашуня] й розмовляла грамотніше за всіх, повчала Лесика, хоч він був старший за неї на два роки, казати «він», а не «вин», «огірки» замість «гурки», «стеля», а не «столя», дарма що так по-тутешньому говорили всі горбулівці* [11, с. 25]; Пор.: *– А так, не підуй, і все! Бо ви австріяки!* [11, с. 17]. Словотвірний тип іменників на позначення осіб «за територіальними ознаками» зберіг свою продуктивність у художній прозі історичної тематики. Стійкість словотвірної норми досягається завдяки суфіксам *-ець* чіткості в передаванні історичних подій, відомих персоналій. Пор.: *Стара діва з розмазаною на лиці крейдою штурхала гострими кулаками засмаглого козака під ребра, щипала його, називала «чортів гуцул», не відрізняючи наддніпрянця від галичанина* [11, с. 129]; *Горбулівці пояснять Санькові, що він прикінчив самого Аралова, бо знайдуть у вбитого срібний портсигар, на якому вигравіювані ведмедики в ранковому лісі, і віддадуть той портсигар Санькові як його законну трофейну здобич* [11, с. 43]; *Соколовці, які завжди билися з власної волі, а не тоді, коли приспичить ворогові, розгублено поглядали то на Марусю, то в дальній кінець дороги, де руханина ставала чимраз помітніша* [11, с. 294].

У такий спосіб важко визначити сильну норму для маркування осіб, приналежних до місця народження, проживання. Свого часу І. Ковалик зауважував про таку складність у визначенні ступеня продуктивності як окремих афіксів, так і окремих словотвірних типів [12, с. 226]. Вчений вважав, що «об'єктивно в мовній дійсності виявляються різні ступені продуктивності тих чи інших словотвірних типів чи самих афіксів, їх можна поділити на живі – продуктивні, малопродуктивні, непродуктивні, вимираючі і мертві» [12, с. 226].

Мовознавцями помічено й зафіксовано в чисельних розвідках тенденцію націоналізації в українському словотворенні, «яка виявляється в свідомому віддаленні, відмежуванні від

словотвірних варіантів чи словотвірних синонімів, спільних або запозичених з російської мови та у зміцненні національних варіантів» [13, с. 55].

У художній прозі певну стилістичну функцію виконують словотвірні типи «відсубстантивних іменників на позначення людей за родом діяльності, фахом» з такими суфіксами: **-ар (-яр), -ець (-івець, -овець), -ник, -ік (-їк), -ир, -ист (-іст)**, на взір: *господар, верхівець, духівник, кіннотник, поручник, соратник, кавалерист, конторник, піарник, прозаїк, командир, активіст, машиніст, напарник, пейзажист*. Пор.: *Щоправда, верхівець той був невеличкий, – як на отамана, зовсім дрібний, – а не те, що вони побачили ще через хвилю, ошелешило не тільки поручника Гіряка [11, с. 58]; Завелася якась нова порода активістів на чолі з Мойсеєм Токарським, а біля них крутилася і нова порода жінок <...> [11, с. 28]; Зрештою конторник по-армійському відсалютував [10, с. 123]; Старанно нотував тези з доповідей фінансистів із 35 країн, а коли в лютому 2003-го світ побачив остаточний звіт комісії, вивчав його ретельно і вдумливо [9, с. 69]; Я піарник, а тому добре знаю, що кажу [10, с. 161]; Червоний командир у чорній шкіряній й темно-синьому галіфе лежав долілиць, зарившись носом у землю [11, с. 66]; Перші кіннотники на правому крилі врізалися в галицькі лави, кілька стрільців упали під їхніми шаблями [11, с. 54].* Помічено деривати **бандит та бандюг**. Пор.: *– Я не бандит, – сказав він [Євген Соколовський]. І потім ще не раз повторював ці слова: – Я не бандит [11, с. 58]; Дядько Роман біля кургану кону Залусківського стереже від бандюг [9, с. 26].*

На наше глибоке переконання, час продемонструє норму сильну, яка буде мовцями вибрана, тоді як слабка – відійде на периферію як така, що відкинута узусом. Малопродуктивним на сучасному етапі став словотвірний тип віддієслівних іменників із суфіксом **-тель**. Сучасна художня проза експлікує такі похідні деривати, на зразок: *настоятель, нищитель, обиватель, покровитель, приятель, управитель*. Пор.: *Київський покровитель, він дивився поверх Хрещатика десь на печерські пагорби, та бачив, звичайно, ще далі [11, с. 115]; Мабуть, найважче, з чим доводиться зустрічатися обивателю, – це автомобіль (1,5–2 тонни) [10, с. 20].* Зменшив продуктивність словотвірний тип іменникових утворень на **-ій**. У сучасній прозі помічено малочисельні приклади, на зразок: *добродій, багатій, заводій*. Пор.: *<...> якийсь добродій у вишиванці дарував усім охочим жовто-блакитні хоруговки <...> [11, с. 117].*

Сучасна художня проза демонструє зниження продуктивності іменникового суфікса **-ун**. Помічено похідні деривати на позначення істот, що постали від мотивувальних основ дієслів шляхом усічення основи, на взір: *кричати – крикун, літати – літун, співати – співун, чаклувати – чаклун, говорити – говорун, опікувати – опікун*. Пор.: *Летів він так низько, що стріліці побачили літуна в шоломі й захисних окулярах – казали, що він розповідав усе, що діється в Києві й по той бік Дніпра [11, с. 94]; – Чаклун, – сказала Маруся, і в її погляді промайнув такий дивний полиск, наче вона й сама була чаклункою [11, с. 34]; Навіть мені, доволі досвідченому «літуну», не зразу вдається знайти код бронювання (BOOKINGREF), номери рейсів, день та години вильоту [10, с. 105]; Поліцейські незворушно мотали головами і жестами показували крикунам, що їм слід повернутися в автобус [10, с. 36].*

Проаналізовані тексти художніх творів письменників дають підстави для висновків про нестабільність вживання афіксів

у продукованих дериватах на позначення осіб. Погоджуємося з думкою Т. Коць, що «структури найменувань осіб за родом занять із суфіксами **-ник-, -щик-** перебувають у відношеннях взаємозаміщення, проте перша форма більш притаманна українській мові» [14, с. 130]. У зв'язку з цим цілком обґрунтованими є застереження Є. Карпіловської, що «нехтування стійкістю норми призводить до мовного хаосу, навіть до розпаду єдиної мови» [15, с. 43]. Зауважимо, що іменники з суфіксами **-чик (-щик)** помічено в сучасних творах, на зразок: *прапорщик, любимчик, перекинчики, щасливчик*. Лексема «прапорщик» номінує військове звання, яке не належить до питомо українськомовних. Порушенням норми є відприкетниковий іменник «щасливчик», що має семантику «щаслива людина». Отже, похідним мав стати дериват шляхом додавання до мотивованої основи суфікса **-ець – щасливець**. Пор.: *Ми зрадники й перекинчики, яким немає ні виправдання, ані прощення [11, с. 132]; Хтозна, що відповів би на те прапорщик Соколовський, якби знав, що чекає його попереду [11, с. 37]; Якщо комусь вдасться намацати брід, то щасливчик потрапить прямо чортам в зуби [11, с. 42];*

Помічено конкуренцію між малопродуктивним словотвірним типом іменників з суфіксом **-ір** (конвоір) та продуктивним типом з суфіксом **-ик** (конвойник). *Мабуть, це й мав на увазі полковник Стессель, коли приставляв до них лише одного конвойника [11, с. 156]; <...> у будні ходили на різні роботи під охороною кількох конвоїрів, від яких неважко було й утекти [11, с. 158].*

У висловнику сучасних художніх творів помічено корпус відприкетникових утворень із непродуктивними суфіксами **-ач, -ань, -ун, -ш(а)**. Цей словотвірний тип передає ознаки осіб, що сприймаються зором, з суфіксом **-ань**, на взір: *вухань, кирпань, черевань, чубань*. Такі похідні деривати вказують на зовнішні ознаки, які сприймаються органами зору. Пор.: *Замикав цю вервечку вухань – видно, був у трійці за старшого й мусив усе тримати під своїм пильним оком [11, с. 217]; Декому спершу здалося, що до них заїхав мандрівний циганський театр, й один рябий, як трясця, кирпань у білій баранячій шапці так і спитав [11, с. 197].*

Інша група – «назви особи як носія певної процесуальної ознаки, що визначає її поведінку», на взір: *боржник, бунтівник, гостювальник, грабіжник, дошкульник, жартівник, завсідник, залицяльник, кривдник, протестувальник, поборник, регулювальник, рятівник, страдник, халтурник, страждальник*. Пор.: *Медпункт, де Мар'яна вже не гірше за Полю робила ін'єкції, перев'язки, зупиняла кровотечі й просто заспокоювала людей, перетворився на перевалочну базу: побитим, підстреленим, покаліченим протестувальникам надавали першу медичну допомогу <...> [9, с. 244]; Надвечір мамка від закупівельників повернулася, кошики порожні, посміхається [10, с. 40].*

Серед віддієслівних іменників художнього стилю продуктивністю позначено словотвірний тип із суфіксом **-ч (-ач, -яч)**, що представляє «носія певної процесуальної ознаки, що визначає її поведінку», на зразок: *застівувач, втікач, командувач, розкрадач, нюхач, справлювач, утікач, шукач*. Пор.: *Але ж він, генерал Кравс, як командувач Центральної армійської групи мусить мати чіткі директиви [11, с. 64]; Саме в лісі на втікачів мали чекати люди Зеленого [11, с. 163]; Казав, що їх, утікачів, шукають по всіх усюдах, Соколовський роз'їжджає зі своїм штабом по Коростишєву на білому коні <...> [11, с. 31].*

Високою частотністю вживання позначено віддієслівні іменники з суфіксом **-ець (-нець), івець**. У художньому тексті цей словотвірний тип номінує осіб за приналежністю до організації, певної сфери діяльності, на взір: *повстанець, постоялець, призначенець, утриманець*. Пор.: *Ім добре запам'ятовся той перший досвід «кооперації» з повстанцями* [11, с. 15]; *А те нещастя – <...> ! Утриманець!* [9, с. 145].

Словотвірний тип із продуктивним суфіксом **-івець** – на позначення людей за родом діяльності, фахом нами були помічені у такому слові, на взір: *беркутівець, верхівець, осназівець, ополченець*. Пор.: *Приїхали на 5,7-літровому сріблястому «Lexus LX 570», безперечно, краденому, оскільки ні зовнішній вигляд ополченців, ні манера триматися та розмовляти не відповідала класу позашияховика* [10, с. 186]; *Від матчу не очікували несподіванок – торпедівці мали впевнено перемогти* [10, с. 115].

Малопродуктивним на сучасному етапі став словотвірний тип віддієслівних іменників із суфіксом **-тель**. Сучасна художня проза експлікує такі похідні деривати, на зразок: *настоятель, нищитель, обиватель, покровитель, приятель, управитель*. Пор.: *Київський покровитель, він дивився поверх Хрещатика десь на печерські пагорби, та бачив, звичайно, ще далі* [11, с. 115]; *Мабуть, найважче, з чим доводиться зустрічатися обивателю, – це автомобіль (1,5–2 тонни)* [10, с. 20].

Зменшив продуктивність словотвірний тип іменникових утворень на **-ій**. У сучасній прозі помічено малочисельні приклади, на взір: *добродій, багатій, заводій*. Пор.: *<...> якийсь добродій у вишиванці дарував усім охочим жовто-блакитні хоруговки <...>* [11, с. 117].

Творення іменників з суфіксом **-ак (-як)** має знижену активність у художніх текстах, на взір: *вояки*. Пор.: *Здалося сім тисяч вояків 12-ї советської армії* [11, с. 102].

Меншою продуктивністю позначено використання похідних дериватів із суфіксами іншомовного походження **-ант, -ент**, на зразок: *ад'ютант, командант, комендант*. Пор.: *Біла шабля на коліщатку вкотилася слідом за отаманом, потім зайшли його ад'ютант Петрусь Зозуля, члени штабу Тиміш Олексійко на прізвисько Корч та Радіон Тимошенко* [11, с. 29]; *Командантом міста було призначено полковника Остапа Микитку* [11, с. 104]; *Командантом цієї почесної бригади призначається він, сотник Станімір, котрий особисто мусить зголоситися до корпусного штабу* [11, с. 104].

Малопродуктивний словотвірний тип іменників з іншомовними суфіксами **-ор, -ер**, на зразок: *ветеринар, візитер, ініціатор, мародер, модельєр, парламентар, провокатор, тренер*. Пор.: *Оситові щось підказувало, що стрілянину вчинили не денікінці, швидше за все, це робота більшовицьких провокаторів* [11, с. 140]; *Знехотя озирнувшись, отаман подивився на візитерів, як пес на висівки, потім зіз-таки з ясена, і тепер уже вони дивилися на Шуліку такими очима, наче той спустився до них не з дерева, а зіз по драбині з неба* [11, с. 16]; *На зустріч, окрім Триндецького, зібралися Шимпанзюк і головний тренер команди* [10, с. 111]; *Перепечай саме диктував спогади набундюченому Ромі Шиллеру, який при його зятві Сердюкові іміджмейкером рахувався* [9, с. 28]; *Від ветеринара ще не вертався* [9, с. 72].

Серед відприкметникових утворень на позначення осіб «за зовнішніми ознаками» виокремлюють такі, що мають семантику рівнозначну «семантиці словосполучення імен-

ника з прикметником», інша група – відприкметникові утворення з іменниковим суфіксом, що виражає ознаку за дією. У художньому стилі помічено найуживаніші відприкметникові іменники на позначення осіб за зовнішніми ознаками, на взір: *виселенець, красень, молодик, незнайомиць, смертник, сміливець, чужинець*. Пор.: *Один сміливець на гарному буланому коні втівав останнім, раз по раз озираючись, і через те, що він часто крутив закутану в будьонівку головою, був схожий на дятла* [11, с. 57]; *А серце казало, що чужинець є чужинець і це жоден із них не приходив до нас із добром* [11, с. 95]; *– Ви справді отаманиа? – недовірко дивився на неї високий, згорблений у плечах молодик* [11, с. 66]; *А як звати вашого красеня?* [11, с. 23]; *Зібрали людей на майдані, і їхній командир Аралов, міцний горбоносий молодик із цапиною борідкою, наказав видати отамана Соколовського, інакше доведеться спалити село, а декого й розстріляти* [11, с. 40].

Висновки. Отже, українська літературна мовна норма творів новітньої доби демонструє тенденції до відродження словотвірної норми, що відповідають чинним мовним нормам, також показує слабкі та сильні словотвірні типи для маркування агентивів. У ході дослідження зафіксовано малопродуктивні афікси, їх конкурентність, подекуди нестабільність та рухливість. Водночас простежуємо зміцнення автохтонних словотвірних афіксів для маркування героїв художніх творів романного жанру.

Література:

1. Городенська К. Г. Нові явища та процеси в українськомовному словотворенні : динаміка чи деструкція словотвірних норм. *Українська мова*. 2013. № 2. С. 3–9.
2. Олексенко В. П. Іменники-новотвори у прозі Юрія Андруховича. *Українське мовознавство*. 2010. Вип. 40. Ч. 1. С. 203–208.
3. Голікова Н. С. Художній дискурс П. Загребельного: лінгвістичний і прагмалінгвістичний аспекти : автореф. дис. ... д-р філол. наук : 10.02.01. Київ, 2019. 40 с. URL: <http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/Structure/councils/Documents/golikova-avtoref.pdf> (дата звернення: 04.04.2023).
4. Селігей П. П. Стильова норма як різновид мовної норми. *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки (Мовознавство)*. 2016. Том 189. С. 83–89.
5. Нелюба А. М. Явища економії в словотвірній номінації української мови : монографія / за ред. К. Г. Городенської. Харків : 2007. 302 с.
6. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці./ Упорядник та автор передмови Василь Грещук. Івано-Франківськ – Львів : Місто НВ, 2007. 404 с.
7. Літературна норма і мовна практика : монографія / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : 2013. 320 с.
8. Тлумачний словник української мови / уклад. Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. Харків : Синтекс, 2002. 672 с.
9. Дашвар Люко. Село не люди : роман. Харків : Харків : Книжковий клуб: Клуб Сімейного дозвілля, 2016. 270с.
10. Кідрук М. На Зеландію : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2014. 256 с.
11. Шкляр В. М. Маруся : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2014. 384 с.
12. Ковалик І. І. Вчення про словотвір : вибрані праці. / Упорядник та автор передмови Василь Грещук. Івано-Франківськ-Львів: Місто НВ, 2007. 404 с.
13. Кислюк Л. П. Словотвірна номінація в сучасній українській мові: система – узус – ідіолект : дис. ... д-ра. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2018. 616 с. URL :http://shron1.chtyvo.org.ua/Kysliuk_Larysa/

Slovotvirna_nominatsiia_v_suchasni_ukrainskii_movi_systema__uzus__idiolet.pdf (дата звернення: 02.07.2020).

14. Коць Т. А. Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі : монографія / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Логос, 2010. 303 с.
15. Карпіловська Є. А. Норма в сучасному українському словотворенні: зразок і реальність. *Культура слова*. 2011. № 74. С. 43–51.

Zaiets V. Parameters of word-formation of agents of a fiction work (based on the novels of V. Shklyar, Max Kidruk, Lyuko Dashvar)

Summary. Attempts have been made to analyze the productive word-forming types of agency names in the artistic style of the modern Ukrainian literary language. The attention has been focused on the productive word-forming types of performers of action in an artistic style. It has been proved that in Ukrainian studies the linguistic practice of modern artistic prose is considered as the embodiment of the writer's skills to convey the coexistence of language against the background of a conceptual picture of the world by lexical means. It has been substantiated that the word-forming system of the modern Ukrainian literary language has a close connection with other linguistic levels (phonology, morphology, syntax, and grammar) and makes it possible to trace the parameters of personal expression in functional styles, in particular artistic. It has been noted that the formation of word-forming norms in artistic prose occurs by separating from borrowed word-forming resources. A tendency to the revival of the word-formation norm, its compliance with the current language norms, the stability

and constancy of literary patterns, and at the same time a certain instability, mobility, and sometimes changeability were noted in the artistic works of the modern era. In the studied texts, a large group of agencies that came under the influence of the tendency to autochthonization has been noticed. It has been noted that the genre features of the artistic text reflect the author's approach to the balanced use of Ukrainian word-formation options for nominating doers. It has been concluded that in the analyzed texts of artistic works there is instability in the use of affixes to denote persons. The activity in noun word formation of agents "by place of birth, residence" marked by masculine derivatives with the suffixes –anin, -yn, -ak (-yak) has been indicated, the variant of suffixes in naming persons of this type is indicated. A competition between the unproductive word-forming type of nouns with the suffix -yir and the productive type with the suffix –ik has been observed. The stylistic function of the word-formation type "from substantive nouns to denote people by occupation, profession" with the suffixes -ar (-yar), -ets (-ivets, -ovets), -nyk, -ik (-yk), – ir, -ist (-ist) has been recorded. It has been noted that the productivity of verbal nouns with the suffix -tel, noun suffix -un. It has been proved that the language norm of the artistic prose of the modern era demonstrates weak and strong word-formation types for labeling persons by belonging to a certain place of birth and residence. It has been noted that the productivity of one word-forming type is related to the frequency of use in uzus, with the ability to substitute and compete.

Key words: modern Ukrainian language, functioning, vocabulary, trend, word-forming norm, word-forming type.